

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

*Інститут проблем математичних машин і систем НАН України, Київ, Україна

**Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Анотація. У статті визначені основні стимули для створення на підприємствах систем управління ризиками (в рамках систем менеджменту якості).

Ключові слова: управління ризиками, системи менеджменту якості.

Аннотация. В статье определены основные стимулы для создания на предприятиях систем управления рисками (в рамках систем менеджмента качества).

Ключевые слова: управление рисками, системы менеджмента качества.

Abstract. In the article identifies the main incentives for the creation of enterprises risk management systems (as part of the quality management systems).

Keywords: risk management, quality management system.

1. Вступ

Управління ризиками (ризик-менеджмент) називають процесом прийняття та виконання управлінських рішень, спрямованих на зниження ймовірності виникнення несприятливого результату і мінімізацію можливих втрат проекту, викликаних його реалізацією.

Сучасна економічна наука становить ризик як імовірну подію, в результаті настання якої можуть відбутися тільки нейтральні або негативні наслідки. Але реальність показує, що ризик – це очікування події (ймовірної події), яка передбачає наявність як позитивних, так і негативних результатів.

Мета ризик-менеджменту (управління ризиками) у сфері підприємницької діяльності – підвищення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів за допомогою захисту від реалізації ризиків [1].

Ціль статті – визначити основні стимули для створення на підприємствах систем управління ризиками (в рамках систем менеджменту якості).

2. Теорія ризик-менеджменту

Теорія ризик-менеджменту ґрунтується на трьох базових поняттях: корисності, регресії і диверсифікації.

У 1738 р. швейцарський математик Данило Бернуллі доповнив теорію ймовірностей методом корисності або привабливості того чи іншого результату подій. Ідея Бернуллі полягала в тому, що в процесі прийняття рішення люди приділяють більше уваги розміру наслідків різних результатів, ніж їх ймовірності.

У кінці XIX ст. англійський дослідник Ф. Гальтон запропонував вважати регресію або повернення до середнього значення універсальної статистичної закономірності. Суть регресії трактувалася ним як повернення явищ до норми з плином часу. Згодом було доведено, що правило регресії діє в найрізноманітніших ситуаціях, починаючи з азартних ігор і розрахунку ймовірності виникнення нещасних випадків, і закінчуючи прогнозуванням коливань економічних циклів.

У 1952 р. аспірант Чиказького університету Гаррі Марковіц у статті «Диверсифікація вкладень» («Portfolio Selection») математично обґрунтував стратегію диверсифікації інвестиційного портфеля, зокрема, він показав, як шляхом продуманого розподілу вкладень мінімізувати відхилення прибутковості від очікуваного показника. У 1990 р. Г. Мар-

ковіцу присуджена Нобелівська премія за розробку теорії і практики оптимізації портфеля фондових активів.

Згідно з альтернативними поглядами на історію виникнення і розвитку ризик-менеджменту, сам термін вперше з'явився близько 50 років тому для опису ефективності придбання страхувальниками страхового захисту [2–4].

3. Наявні точки зору

У ризик-менеджменті прийнято виділяти кілька ключових етапів:

1. Виявлення ризику і оцінка ймовірності його реалізації і масштабу наслідків, визначення максимально можливого збитку.
2. Вибір методів та інструментів управління виявленим ризиком.
3. Розробка ризик-стратегії з метою зниження ймовірності реалізації ризику і мінімізації можливих негативних наслідків.
4. Реалізація ризик-стратегії.
5. Оцінка досягнутих результатів і коригування ризик-стратегії.

Ключовим етапом ризик-менеджменту вважається етап вибору методів та інструментів управління ризиком.

Базовими методами ризик-менеджменту є відмова від ризику, зниження, передача і прийняття. Взагалі, ризик-інструментарій значно ширше. Він включає політичні, організаційні, правові, економічні, соціальні інструменти, причому ризик-менеджмент як система допускає можливість одночасного застосування декількох методів та інструментів ризик-управління.

Прикладами таких інструментів можуть бути:

- відмова від надмірно ризикованої діяльності (метод відмови);
- профілактика або диверсифікація (метод зниження);
- аутсорсинг витратних ризикових функцій (метод передачі);
- формування резервів або запасів (метод прийняття) та ін.

Найбільш поширені інструменти та методики (техніки) оцінки ризику (не менеджменту ризику!) наводяться в міжнародному стандарті ISO / IEC 31010: 2009. У стандарті коротко описується 31 метод оцінки ризику: мозковий штурм, аналіз «що якщо ...», FMEA, HAZOP, НАССР, діаграма «краватка-метелик», аналіз дерева відмов, байесові мережі, FN-криві та ін.

Уточнимо, усі ці інструменти – інструменти оцінки ризику – не управління ...

Управління ризиками (ризик-менеджмент) – це система управління ризиком (ризиками) і економічними, точніше, фінансовими відносинами, що виникають у процесі цього управління.

Ризик-менеджмент включає в себе стратегію і тактику.

Під стратегією управління розуміються напрям і спосіб використання коштів для досягнення поставленої мети. Цьому способу відповідає певний набір правил і обмежень для прийняття рішення. Стратегія дозволяє сконцентрувати зусилля на варіантах рішення, які не суперечать прийнятій стратегії, відкинувши всі інші варіанти. Після досягнення поставленої мети стратегія як напрям і засіб її досягнення припиняють своє існування. Нові цілі ставлять завдання розробки нової стратегії.

Тактика – це конкретні методи і прийоми для досягнення поставленої мети в конкретних умовах. Завданням тактики управління є вибір оптимального рішення і найбільш прийнятних у даній господарській ситуації методів і прийомів управління.

Ризик-менеджмент як система управління складається з двох підсистем: керованої підсистеми (об'єкта управління) і керуючої підсистеми (суб'єкта управління).

Об'єктом управління в ризик-менеджменті є ризик, ризикові вкладення капіталу і економічні відносини між господарюючими суб'єктами у процесі реалізації ризику. Еко-

номічні відносини – це відносини між страхувальником і страховиком, позичальником і кредитором, між підприємцями (партнерами, конкурентами) і т.п.

Суб'єкт управління в ризик-менеджменті – це спеціальна група людей (фінансовий менеджер, фахівець із страхування, актуарій, андеррайтер та ін.), яка за допомогою різних прийомів і способів управлінського впливу здійснює цілеспрямоване функціонування об'єкта управління.

Процес впливу суб'єкта на об'єкт управління, тобто сам процес управління, може здійснюватися тільки за умови циркулювання певної інформації між керуючою і керованою підсистемами. Процес управління незалежно від його конкретного змісту завжди передбачає отримання, передачу, переробку і використання інформації.

У ризик-менеджменті отримання надійної і достатньої в даних умовах інформації відіграє головну роль, так як воно дозволяє прийняти конкретне рішення щодо дій в умовах ризику.

Інформаційне забезпечення функціонування ризик-менеджменту складається з різного роду і виду інформації: статистичної, економічної, комерційної, фінансової і т.п.

Кінцева мета ризик-менеджменту полягає в отриманні найбільшого прибутку при оптимальному, прийнятному співвідношенні прибутку і ризику.

За визначенням більшості джерел, в основі ризик-менеджменту лежать цілеспрямований пошук і організація роботи щодо зниження ступеня ризику, мистецтво отримання та збільшення доходу в невизначеній господарській ситуації [4, 5].

4. Висновки

Основним і найголовнішим ворогом будь-якого бізнесу або діяльності є втрати. Саме з ними пов'язані всі негативні відчуття і розлади. Саме вони змушують нас нервувати і робити подальші помилки.

Про втрати написано і сказано вже чимало трактатів і статей, починаючи з навчань Демінга до теорії обмежень, від простих інструментів до складних математичних моделей. Відомо багато прикладів успішного впровадження цих інструментів у самих різних підприємствах світу.

Але, незалежно від цього, правильний вибір зробити все важче. Дуже часто, важко однозначно відповісти на питання: «Який же саме інструмент найбільше підходить для нас сьогодні, в даний момент, у даній обстановці?»

Уникнути багатьох втрат допоможе розуміння. Що таке втрати, через які всі ми страждаємо, незалежно від видів діяльності, індустрії та й просто в особистому житті?

Перш за все, втрати – це наслідки того, що стався ризик, який ми не передбачили.

З цього можна зробити висновок, що для успішного розвитку бізнесу і життя в цілому нам необхідно цими ризиками управляти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мадера А.Г. Риски и шансы: неопределенность, прогнозирование и оценка / Мадера А.Г. – М.: УРСС, 2014. – 448 с.
2. Kaplan R.S. Managing risks: a new framework / R.S. Kaplan, A. Mikes // Harvard Business Review. – 2012. – June. – P. 90.
3. Гольдштейн Г.Я. Економічний інструментарій прийняття управлінських рішень. Основи ризик-менеджменту / Г.Я. Гольдштейн, А.Н. Гуц. – Таганрог: Изд-во ТРТУ, 1999. – 74 с.
4. Froot K.A. A Framework for risk management / K.A. Froot, D. Shaferstein, J.K. Stein // Harvard Business Review. – 1994. – P. 25.
5. ISO / IEC 31010: 2009.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2016